TURIZM SOHASINING MAMLAKAT IQTISODIY O‘SISHIGA TA’SIRINI BAHOLASH

Umirova Gulmira

Sambhram universiteti i.f.f.d (PhD)

Annotatsiya: ushbu maqolada turizm sohasining mamlakat iqtisodiy o‘sishini ta’minlashdagi o‘rni va ahamiyati iqtisodiy jihatdan tahlil qilinadi. Turizm industriyasining yalpi ichki mahsulot hajmini oshirish, xorijiy valyuta tushumlarini ko‘paytirish, investitsiyalarni jalb etish, yangi ish o‘rinlarini yaratish hamda xizmatlar eksportini rivojlantirishga ta’siri o‘rganiladi.

Kalit so‘zlar: turizm, iqtisodiy o‘sish, yalpi ichki mahsulot, turistik xizmatlar, investitsiya, xorijiy valyuta tushumlari, xizmatlar eksporti.

ASSESSING THE IMPACT OF THE TOURISM SECTOR ON THE COUNTRY’S ECONOMIC GROWTH

Umirova Gulmira

PhD in Economics, Sambhram University

Abstract: this article examines the role and significance of the tourism sector in promoting national economic growth from an economic perspective. It explores the impact of the tourism industry on increasing gross domestic product (GDP), generating foreign currency revenues, attracting investments, creating new jobs, and developing service exports.

Keywords: tourism, economic growth, gross domestic product, tourism services, investment, foreign currency revenues, service exports.

Jahon iqtisodiyotida turizm sohasi iqtisodiy o‘sishni rag‘batlantiruvchi, xizmatlar eksportini kengaytiruvchi, yangi ish o‘rinlarini yaratishga xizmat qiluvchi va hududlarning investitsiyaviy jozibadorligini oshiruvchi muhim tarmoqlardan biri hisoblanadi. Turizm nafaqat mehmonxona, restoran va transport xizmatlari faoliyatini rivojlantiradi, balki savdo, qurilish, hunarmandchilik, qishloq xo‘jaligi, madaniyat va ko‘ngilochar xizmatlar kabi o‘zaro bog‘liq tarmoqlarning ham iqtisodiy faolligini kuchaytiradi. Shu sababli turizmni rivojlantirish mamlakat

iqtisodiyotini diversifikatsiya qilish, hududiy rivojlanishdagi tafovutlarni kamaytirish va aholi bandligini ta’minlashning muhim yo‘nalishlaridan biri sifatida qaraladi.

O‘zbekiston Respublikasida ham turizm sohasi iqtisodiy rivojlanishning ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida shakllanmoqda. Mamlakatning boy tarixiy-madaniy merosi, Samarqand, Buxoro, Xiva, Shahrisabz kabi tarixiy shaharlar, tabiiy-rekreatsion hududlar va milliy an’analar xalqaro turizm bozorida katta imkoniyat yaratadi. So‘nggi yillarda turizm infratuzilmasini rivojlantirish, transport qatnovlarini kengaytirish, mehmonxona va joylashtirish vositalari sonini oshirish, viza tartiblarini soddalashtirish hamda raqamli xizmatlarni joriy etish orqali sohaning iqtisodiy salohiyatini kuchaytirishga e’tibor qaratilmoqda.

Mazkur jarayonlarning natijasi statistik ko‘rsatkichlarda ham namoyon bo‘lmoqda. Jumladan, O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi ma’lumotlariga ko‘ra, 2024-yilda mamlakatga turizm maqsadida 7,96 million xorijiy fuqaro tashrif buyurgan bo‘lsa, 2025-yilda ushbu ko‘rsatkich 11,68 million safarni tashkil etgan. Bu 2025-yilda 2024-yilga nisbatan 46,8 foizlik o‘sish qayd etilganini ko‘rsatadi [1]. Bunday dinamika turizm xizmatlariga bo‘lgan xalqaro talab ortib borayotganidan dalolat beradi.

Turizm iqtisodiyotning ko‘plab tarmoqlari bilan bevosita va bilvosita aloqada bo‘lgan kompleks faoliyat turidir. Turistlarning mamlakat hududida amalga oshiradigan xarajatlari mehmonxona, umumiy ovqatlanish, transport, savdo, ekskursiya, aloqa va boshqa xizmatlar bozorida qo‘shimcha talabni yuzaga keltiradi. Natijada korxonalar daromadi ortadi, ishlab chiqarish va xizmat ko‘rsatish hajmi kengayadi, mehnat resurslariga talab oshadi.

Turizmning iqtisodiy o‘sishga ta’sirini uchta asosiy yo‘nalishda baholash mumkin.

Birinchidan, bevosita iqtisodiy ta’sir turistlarning joylashtirish, ovqatlanish, transport, ekskursiya va boshqa turistik xizmatlar uchun sarflagan mablag‘lari hisobiga shakllanadi. Ushbu xarajatlar turizm korxonalarining tushumi, qo‘shilgan qiymati va yalpi ichki mahsulot tarkibidagi ulushining oshishiga olib keladi.

Ikkinchidan, bilvosita iqtisodiy ta’sir turizm korxonalarining boshqa tarmoqlardan mahsulot va xizmatlar xarid qilishi natijasida yuzaga keladi. Masalan, mehmonxonalar oziq-ovqat mahsulotlarini mahalliy fermerlardan, mebel va jihozlarni ishlab chiqaruvchilardan, transport xizmatlarini esa mahalliy tashuvchilardan xarid qiladi. Bu jarayon turizm bilan bog‘liq iqtisodiy zanjirning kengayishiga xizmat qiladi.

Uchinchidan, induksiyalangan iqtisodiy ta’sir turizm sohasida band bo‘lgan xodimlar olgan daromadlarini iste’molga yo‘naltirishi natijasida yuzaga keladi. Xodimlarning oziq-ovqat, kiyim-kechak, uy-joy, ta’lim va boshqa ehtiyojlar uchun qilgan xarajatlari iqtisodiyotda qo‘shimcha talabni shakllantiradi.

Shunday qilib, turizmning iqtisodiy samarasi faqat turistlar tomonidan sarflangan mablag‘lar bilan cheklanmaydi. U iqtisodiyotning boshqa tarmoqlarida ham qo‘shimcha ishlab chiqarish, xizmat ko‘rsatish va bandlik imkoniyatlarini yuzaga keltiradi.

O‘zbekistonda turizm sohasining rivojlanishini baholashda xorijiy turistlar tashrifi, turizm xizmatlari eksporti, turizmning yalpi ichki mahsulotdagi ulushi va joylashtirish vositalari faoliyati muhim statistik ko‘rsatkichlar hisoblanadi.

Milliy statistika qo‘mitasining rasmiy ma’lumotlariga ko‘ra, 2019–2025-yillarda O‘zbekistonga turizm maqsadida tashrif buyurgan xorijiy fuqarolar sonida sezilarli o‘zgarishlar kuzatilgan. Xususan, 2020-yilda pandemiya sababli xalqaro turistik harakatlar keskin cheklangan, keyingi yillarda esa tashriflar soni bosqichma-bosqich tiklangan [1].

1-jadval. O‘zbekistonga turizm maqsadida tashrif buyurgan xorijiy fuqarolar soni [1]

Yillar	Tashriflar soni, mingta	O‘zgarish tendensiyasi
2019	6 748,5	Pandemiyagacha bo‘lgan davr
2020	1 504,1	Keskin pasayish
2021	1 881,3	Tiklanish boshlanishi
2022	5 232,8	Yuqori o‘sish

2023	6 626,3	O‘sish davom etgan
2024	7 957,2	Barqaror o‘sish
2025	11 679,6	Jadal o‘sish

Jadval ma’lumotlaridan ko‘rinadiki, 2020-yilda mamlakatga kelgan xorijiy fuqarolar soni 2019-yilga nisbatan keskin kamaygan. Biroq 2022-yildan boshlab turistik oqimning tiklanishi tezlashgan. 2025-yilda tashriflar soni 11,68 millionga yetib, 2024-yilga nisbatan 3,72 millionga oshgan. Bu 46,8 foizlik o‘sishni anglatadi [1].

Mazkur ko‘rsatkichni tahlil qilishda bir jihatga e’tibor berish lozim: rasmiy statistikada tashriflar soni hisoblanadi, ya’ni bir shaxs mamlakatga bir necha marta kirgan bo‘lsa, har bir kirish alohida safar sifatida qayd etilishi mumkin. Shu sababli ushbu raqamni noyob turistlar soni bilan aynan bir xil deb talqin qilish to‘g‘ri bo‘lmaydi [1].

2025-yilda O‘zbekistonga eng ko‘p tashrif buyurgan fuqarolar Qirg‘iziston, Tojikiston va Qozog‘iston hissasiga to‘g‘ri kelgan. Shuningdek, Rossiya, Afg‘oniston, Turkmaniston va Xitoy fuqarolari ham asosiy turistik oqimni shakllantirgan. Bu holat O‘zbekiston turizm bozorida qo‘shni davlatlar bilan chegaradosh turistik almashinuv muhim o‘rin tutishini ko‘rsatadi [2].

Turizm sohasining mamlakat iqtisodiy o‘sishiga ta’sirini baholashda eng muhim ko‘rsatkichlardan biri uning yalpi ichki mahsulot (YaIM) tarkibidagi ulushidir. Chunki turizm faoliyati natijasida yaratilgan qo‘shilgan qiymat mamlakatda ishlab chiqarilgan jami qo‘shilgan qiymatning bir qismini tashkil etadi.

O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasining Turizm yordamchi hisoblari ma’lumotlariga ko‘ra, turizmda bevosita yaratilgan yalpi qo‘shilgan qiymatning mamlakat YaIMdagi ulushi 2019-yilda 3,5 foizni tashkil etgan. Pandemiya ta’sirida 2020-yilda bu ko‘rsatkich 0,5 foizgacha pasaygan. Keyingi yillarda tiklanish jarayoni kuzatilib, 2022-yilda 1,5 foiz, 2023-yilda 1,3 foiz va 2024-yilda 2,4 foizni tashkil etgan [3].

Milliy statistika qo‘mitasi ma’lumotlarida 2024-yilda turizm sohasida bevosita yaratilgan YaIM hajmi 38 139,6 milliard so‘mni tashkil etgani qayd etilgan.

Taqqoslash uchun, 2023-yilda ushbu ko‘rsatkich 16 330,9 milliard so‘m bo‘lgan [4]. Bu o‘zgarish turizm faoliyatida yaratilgan nominal qo‘shilgan qiymat sezilarli oshganini ko‘rsatadi. Biroq mazkur o‘sishni to‘liq real iqtisodiy o‘sish sifatida baholash mumkin emas, chunki nominal ko‘rsatkichlarga narxlar o‘zgarishi ham ta’sir qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi. (2026). The number of inbound tourist trips by foreign citizens to the Republic of Uzbekistan (total), 2012–2025. SIAT statistik ma’lumotlar bazasi. https://siat.stat.uz/data/1038/

2. O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi. (2026). 11.7 million tourists visited Uzbekistan in 2025. https://stat.uz

3. O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi. (2025). The share of gross value added created directly in tourism in the country’s GDP. SIAT. https://siat.stat.uz/data/3346/

4. O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi. (2025). Gross domestic product generated directly in tourism. SIAT. https://siat.stat.uz/data/3347/

5. International Trade Administration, U.S. Department of Commerce. (2025). Uzbekistan – Travel and Tourism. https://www.trade.gov/country-commercial-guides/uzbekistan-travel-and-tourism

6. O‘zbekiston Respublikasi Turizm qo‘mitasi. (2025). Sustainable growth in the tourism sector. https://gov.uz/en/uzbektourism/news/view/108609